

David Joris

**Hoemen sich || tot diesen geuaerlijc=||ken tyden jn der werlt heb=||ben ende
draegen sal:|| Een klein be=||richt.|| ... ||**

Rostock: Dietz, Ludwig, 1544

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn869496301>

Druck Freier Zugang

VERBUM

DOMINI

In These rings

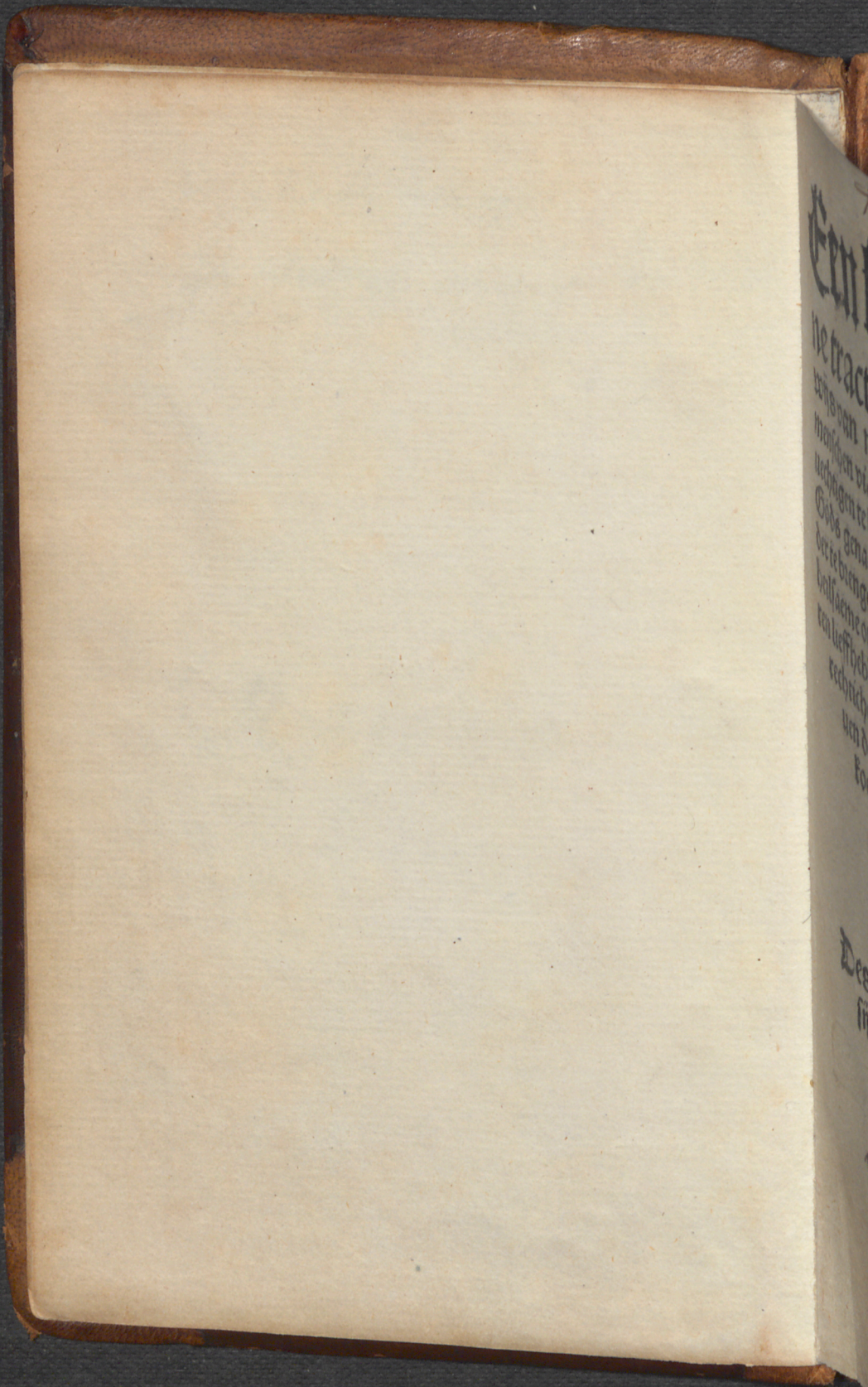
In these ~~and of~~ ~~and of~~
rings

33

(M. 3107. O. 1-20.)

Rara

⟨R⟩ F4-6554¹⁻²⁰

En
ne tract
wage van n
menigen via
uchgen tel
Gode genae
de te buoge
halsome con
van leffrode
technique
van de
Eoe
Des
im

Hoemen sich

tot diesen geuaerlijcs

ken tyden in der werlt heb

ben ende draegen sal:

Een flein bee

richt.

D mijn volck ghaet

hē in dijn kâmer en sluyt de dore

achter v toe: Verbercht v een oes

genbliĳck tot dat mijn toor

ne verby ghae.

Esaiē 26

Allen Godtsaeligen
 geloeuigen Zielen/ die des HE
 REYN Wet in haerder herten draegen
 sijn kastyende onderwysinge geduldes
 lijck wtlyden en nae den toekoemenden
 troost / den Geest der volkoemen
 heit een hertelijck verlangen
 hebben: SALVYT.

Kouwet en verbljē
 v D ghy beswaerde bes
 naeude herten ouer den
 welcken nu alle tempes
 sten/ noot en anxt/scans
 de en laster om der wār
 heit Christi ghaen. Siet
 dat angenaemlicke won
 der jaer is oepenbaer geworden/ den tijt des on
 nergancelijcken wesens anden dach foemen/
 jnden welcken dat licht des eeuwigen waerheits
 schynende/ alle verburgentheiden der groter o
 penbaringe Christi geseen/ Gods waere kentes
 nisse beschout werden/ naeder beloffte/ als den
 voerghaenden duysteren dach/ die nacht verby
 geleden/ die doot jnden mensche verslonden sol
 de sijn/ in victorien des naems Christi Jesu.

Want dan sulcks met dat woort der wār
 heit

A ij

heit

heit / metter fracht des ewigen gloriosen Gods
bewesen / Emanuel geseen wert / suldy v inder
hoope des leuens vrolijcken / in den seluighen
Geest opmaecken alle de met my in Godt eens
gesinnet / Christo vertrouwt oder verenicht bist
der verlossinge ende onderuindinge der waers
heit haluen / die in dit jaer / den anghenaemen
dach des **HEEREN** Christi menichuudelic
sal gehoort ende geseen werden / tot troest hul
pe ende blijschap den bekommerden zielen en
verdoelde schaepen / Vermitz / seg ick / die sees
ferheit ende gewissheit in die vrucht der ghes
rechticheit / die Godt (hoe seer sy nu verduys
stert / ongerechtelijck geordelt doer dat gheluck
der godtlosen tangesicht gewent wert) soe hels
der als slicht des middaechs verklaeren en oes
penbaeren sal in hem en doer hem seluen / want
hy en wil altijt niet de minste sijn / dulden ende
onderuaeren / mer sich oick die meeste / een **HE
REN** ouer al betoenen tot loeue sijnder heerlijck
heit. Des verblijt ende verquickt v in den geest
des alderhochsten / gy die nae dat rijcke Gods
ende Christi / seg ick / met sijn gerechticheit stāt
welck niemant anders toefoempt dan den ars
men verschupten dieser werlt / die bekommerde
bedroeffde / hongerige / geloenuge zielen / die al
leen daer nae soecken om te vjndene / haer sel
uen verachtelijck wt / Christum ingaen.

Soch suldy v blijschap niet mondich oes
pentlijck / mer wel onderlinge in sonderheit wt
sprecken

Sprecken / inwendich voerden **BERE** by v
 seluen gelijk die droeffnisse ouerkoemen. Dat
 is nu daer inne maet holden / vermitz den tijt
 (daer wy ons na schicken moeten) sulcks voers
 wetende niet verdraegen solde / want sy boos /
 tghoede niet lydende off prysende is. Dan dit
 sal v geen verwonderinge sijn / soe gy acht hebt
 op den ghanzen nieuwen verburghen mensch
 Gods / hoe die seluige inwendich die werlt ver-
 borghen / alleen Godt ende synen Engelen be-
 kent is. Dan soe die mensch wel mach verbur-
 gen sijn / Jacob Esaus klederen vry an hebben
 kan / soe mach oick sijn ghelaet aart ende wesen
 wel verborgen sijn. Ouerst dit seluige geschiet
 niet alrijt / sonder soe lange bis die wtuerkoren
 de heilige Gemeente innerlijck gelouert / gesus-
 uert en gereinicht / die kinderē Gods haer vols-
 koemen wasdom en manschap des olderdoms
 Christi inde Geest waerachtich ontfangē hebbē
 Tusschen midler tijt leeft de oprechte in sijn ge-
 looff ende betrouwen / daer hy wel dapperlijck
 in geproefft ende ondersocht wort / neemt als
 vast / wie Joseph in Eghipten in Potiphers /
 Moyses in Pharaonis huys / ruckelijck toe-
 Esen ghelijck oick Jacob ende Esau te saemen
 in enen buyck / den terwe ende onfruyt in enen
 acker / soe wast den nieuwen byden olden tegen
 den anderen sonder schaede op / soe te voeren ge-
 propheteert / in figueren tbeelt voeren aff ghes-
 maelt is.

A iij Wane

Want dan den tijt toefoemende hier is/
laet ick met bescheidenheit des perijckels ende
sorchelijckheits haluen voer wt allen dien wetē
de sich van deser arger werlt gantzelijck metter
herten affscheyden dat sondelicke vleisch of den
verkeerden geest der ongerechtheit versaecken
die viantschap weder sonde/doot/duuel mettē
gelooue in Christo angenoemen hebben verstat
Welcke die **HERRE** doer sijn ewighe wijs-
heit voersichtrich en andachtich maecken/heel
vroom en volfoemen nae sijn verburgen Godt
lijcken sin heerlijck daer stellen wil: Soe hy haer
van ewicheit in sinder lieffden beroepen ende
wtuerkoeren hefft tot synen naeme / beelt ende
heerlicheit: dat alles nae sijn ordel / niet na des
menschen wtgericht off geuonnist sijn mach.

Vaedien dit dan gantzelijck der werlt ver-
sloeten/allen vleisch onmoegelijck blijft/sullen
ende moeten syne heiligen/ oick met Christo in
Godt verborgen/ den **HERRE** alleen oepens-
baer leuen ende bekent sijn. Daer an sy sonder
anseen haer vrouwen ende benoegen sullen lae-
ten/ als sy Christum bekent off oepenbaer sijn:
Niet achten hoe sy in die werlt gereeckent / van
die mensch gheordelt werden ghoet oder boos
gelt gelijck. Off sy haer dan al in Sodoma / in
Egipten/in Babel/ in Mesch en Feder/ in die
werlt/ Jae inder hellen vijnden / sullen sy sich
den **HERRE** haeren verlosser troosten / daer
niet an stooten noch wt verminderen off veran-
deres

4
deren laeten/ mer lijckewel/ Zae voele meer in
hoopen leuen en den **BERE** met verlangen
waeckender ooggen tot saclicheit verwachten.

Al ist dat sy haer dan voer die boose arge
werlt al een fleyne tijt/ Zae mer een ogenblijck
verbergen/ in die faemer haerder herten tot stil
holden niet te seen oepenbaer gheuen (naeden
mael haer die werlt niet luchten/ die boosachtri
ge/ nydige/ bedriechelijcke menschen haer hoer
ren noch seen en moegen/ ouer al verraeden/ le
ueren willen/ waer sy by foemen offte vijnden
Konne) sullen sy niet vermindert werden/ want
sy van alle vleisch ghehaetet werden/ van den
BERE dat beuel ontfangen hebben/ Naes
melijck: Wacht v van de menschen/ want sy sul
len v leueren. zc. Vorder: deen den anderen ver
raeden ende ombzengen. Ende noch: Niemant
gelooue synen Naesten noch en verlaete sich n3
op Princen: bewaert die doere ws monts/ ver
staet/ voer die ghene die in dynen armen oder
schoot slaept: want die Soon veracht ende ont
eert synen vaeder / die dochter richt haer op we
der haer moeder / die snuer weder haeren swa
ger ende een yegelijck sal an sijn huysgesin vian
den hebben. Vorder: wee mijns / die oprechte
sijn wech vander eerden / geen redelijcke onder
den menschen/ sy dencke maer slechts om bloet
te vergieten / een yeder yaecht den anderen nae
jnt net der verdoemenisse te helpen ende noch
meenen sy doen daer wel an / onderstaen haer

Sapient. 30

Veelē sullen
sich tot v doen
bedriechelijcke.

Dit spreekt n3
alleen die vley
selijcke / mer
oick die geestes
lijcke rot.

Niche. 7.
Mattei. 10

A iij boose

Mich. 2: bosedaden goet te maecten ende te beschermen
Psalm. 12. zc. Desghelijcks spreekt oick die Psalmist ende
Jeremi. 9. Jeremias: Niet om datmen dit alleen weten/
sonder oick ter herten nemen ende nae doen solz
de/ want die woorden sullen ende moeten haer
ren tijt ende werckinge hebben by den gehoorz
saemighen soe wel als dat woort/ Naemelijck:
Vreesst haer niet die dat lichaem dooden. zc. Vor
der: Wie my belgdt voer die menschen / sal ick
wederom belyden voer mynen hemelschen Vae
der: Wie my of mijn Euangelion voer de men
schen schaemt/ sal ick wederom schaemen voer
mynen Vader die in die hemelen is. zc. Welc
ker woorden haer volbrengghen ende werckinge
hebben / sonder die ander insgelijcks niet mins
der/dan yegelijck in sijn tijt/swoygen soe wel als
spreecken/dat alles naeden anderen toefoemen
de geschieden moet.

Want der **HERRE** dan/ die alle dingen
versocht en voerseet/syne heiligen lyef en war
hefft/ niet lichtelijck ter doot brengen laet/ war
schout hy haer voer soedaenigen gruwelijcken
boosen tijt/ Naemelijck / voer die menschen/ in
den welcken die boosheit haer werckinge hefft
anden goeden/der grooter verraderien ende be
driechelijckheits haluen met alsulcke woorden:
Niemant en geloue synen Naesten. zc: bewaert
die doere ws monts/ dat is/ siet voer v ende be
denckt v wat gy spreeckt/ want soe gy niet eens
van herten ghesint bist/ sal die viantschap niet
wt blyuen

Mich.
Mathe.

wot blyuen / mer op alle uwe woorden ghelijck
een Leeuw gelouert ende gelet werden.

Die Kindes
re deserwes
erlt sijn loo
ser dan die
finderē des
Kijcks.

Soe seet dan voer v/ begeefft v onder dat
woort als onder alle dandere; want onse le-
uen staet niet in eenige sonderlinge mer in alle
woorden die tot een dienen/ want int geswijch
doer stille sijn ende hoopen sal uwe sterckte toe-
nemen. Daerom doet geenē vergeffschen ar-
beit: leert noch en roept niet stemelijck yemant
tot v te kōmen/ sonder leert v seluen; Holt v an
ders stille ende doet dat woort met ganzer her-
ten naeden geest ende waerheit. Sijt geduldich
off luytsaem / lanckmoedich / sachtmoedich ende
nederich van herten / altijt goetwillich / verstat
geneicht tot hemelsche dinghen / ander sinnen
Godelijck / ghelouich ende betrouwende / een
oprecht gemoet lieuende: de leringe des **HE**
RE met alderley caestiende onderwysinge /
oepen straffinge ende berispinge niet laetende
mer stijf anhangende. Dat alles metter herten
sonder gheluyt te slaen voer Godt te doen is /
Naedien gy seet dat die inwoonders der eerden
hoe veele men haer secht ende bemicht / strafft
off berispt / sy noch meer achterwaerts ghaen /
want sy willen Christo niet toeuallen / mer vee-
le lieuer Belial / een godloos wesen handelen
als die verkeerde / de niet verstaen noch anders
sijn en willen: alleen tot eerdissche dinghen ghes-
neicht / rquaede selffs begerich sijn.

Jesae. 30.

Jesae. 26.

Daniel. 12.

Derhaluen suldy om des so:chelicken boe
A v sen tijts

sen tijts willen/ v tot swygen ende duycken bes
geuen/ v perlen niet voer die honden werpen/
noch uwe roesen niet voerde verckenen stroyen
Holdt den gerechten geest duerbaer/ dat goede
woort kostelijck. Anden welcken sy haer arghes
ren ende stooten/ quaelijck ordelen ende lasteren
sullen/ soe lange wy jnden geloene wel onder
socht/ gehoorsaem/ trou ende oprecht van her
ten tegen onsen Godt beuonden werden/ ende
tot dat hy hernooit treedt ons verklarende tot
een getrouwe waerachtige getuych beroept en
daer heer stelt/ voer dat aengesichte des firma
ments loofflijck gemaect heeft. Daerom haest
v tot alle gedult/ want soe lange seg ick/ suldy
(dewyl gy mettē godloose of verkeerden aart te
doen/ eenich handel oder woort hebt) v monē
bewaren met een gebit/ dat ghoede woort voer
haer in goeder meninge verswygen moetē/ om
haer verkeerde ordel / omsnerrens ende groete
bedrochs willen/ hoewel dat selue/weet ick/ een
groete pyne om doen sijn sal / Naemelijck/ het
goede te moeten swygen; welck den oprechten
oder vroemen wel soe quaelijck om doen sijn sal
alst hem jnden geloene wt te spreecken / metten
bloede te betuygen yewerlden heeft moegen we
sen: Soe dan geloofflijck is/ dat een man/ der
spreecken kan/heel te swygen wel soe swaer wā
alst een onmondige die geerne spreecken solde/
nochtans swygen moet: want tis enen dooden
beter te lyde de doot/ dan den leuende te sterue.
Alsoe

Alsoe bin ick gewis dat die gherechte sich
 quaelick verbergen/in stilheit sal holden konne
 soe seer sal hy angenochten off ghetenteert wer-
 den met wt te rijcken off hem te laeten seen/**N**
 dien hy sich vry van ghewissen / hem int licha-
 voer dat oordel der waerheit vertoenen derff/
Naemelijck / dat woort sijns Geestes en leuens
 puerheit te laeten hooren ende seen. Ende om
 den verkeerden hoosen / der dat geweld nu heffe
 verbergen ende swygen moet. Dies niet te min
 dat verbergen ende swygen is geen lichamelijc
 ke verberginge oder swyginge der tongen wter-
 lijck mer een geestelijcke verberginge ende swys-
 ghinge des almachtigen / goeden / leuendigen
 woorts / die stemme der waerheit : welcke niet
 op der straeten / dan wel in die kaemer der ghes-
 rechtigen sal ghehoort werden. Duerst sal niet
 altijt / mer een kleyne tijt / een oegenblick / secht
 die **S E E R E** / geschieden. Want die seluige
 sullen die gantze werlt / wie den dach ende die
 sonne in den middach / oepenbaer werde in sijn
 der heerlicheit / dar haer Godt om sijn woort in
 verklaeren ende tot een heerpronckinge hers-
 uoort brengen sal / nae dat hy willige ghehoors-
 saemheit geleert / gedult met alle gherechticheit
 ende die lieffde teghen synen naesten bewesen /
 oprecht voer Godt gewandelt heefft / sonder ee-
 nen Hypocrytischen schijn ofte trompet te slan-
 t sal sich soe beuinden.

Alsoe sal die gherechtige tot deser tijt met
 Jacob

Jacob moeten schynen dat hy niet en is ende
sijn die hy niet en schijnt: om sijn benedictie hei
melick onuerlet in te nemen. Want hy moet so
wel op gheen smaet als op prijs des menschen
achten/ sonder sich allene schicken dat hy synen
H E E R E (ghelijck dat vprechte wijff haeren
man) behaegen ende belienuen mach. Daerom
wat die jnt heimelicke off jnt verborghen seet sal
hy jnt oepenbaer loouen ende loenen.

Jesaja. 26.
Genesis. 9.

Soe doet nu O gy oprechte ghehoorsaes
mige herten nādē raet der wijsheit. Verberche
v een ogenblich bis des toorn des H E E R E
verby gegaen is. Soe lange moet gy v dulden/
dijn Ziele met lichtsaeinheit besitten/ verstaet/
heimelijck ende stillekens verburgen holden in
die faemer uwer herten/mer vast inder hoopin
ge toenemen sonder wt te kücken voerden tijt.
Hoor dy dat wel: Holt dijn hooft in/laet v n
seen noch hoozen/ wie off wat gy voer een bist/
wildy den H E E R E gheen moeyte/ v seluen
gheen verdriet meer dan v die H E E R E toes
brenge oplegghe. Daerom holt op anderen
(den gy niet wel en kent/ offte waerachtich toe
gesonden bist) te leeren off met uwe woorden
onseckerlijck te trecken. Siet voer v ende voer
uwen Geest. Waer geen waerachtige toehoors
ders en beminders der wārheit en sijn/ brenckt
daer gheen redenen voert / Niet wt vresen der
menschen/ dan wt eerwaerdicheit des heiligen
goeden Woorts: Want sy en werden niet allē
jndens

7
Inden wijnt gesproocken / mer v seluen tot eem
verhinderynge inder swaicheit voertghebracht.
Wast eerst in alle vroemicheit op / ende sijt bes
reit tot den dienst des Euangelions / Namelick
sterfft eerst / brenckt dan oeuveruloedyge vrucht
ten voort / eer machs niet geschieden: want diese
woorden seit Daniel / sullen verzegelt ende bes
loeten blyuen tot dat die gemeente Christi ges
suuert / gelouert ende gereinicht is. Alsoe / seg
ick / noch een mael: Siet voer v / want voele /
secht hy / sullen sich tot v doen bedriechlijck.

Sacrom soe kent den tijt daer ghy inne
staet ende schickt v daer nae. Niet nae die voers
geleden / mer tegenwoordich is. Godt wilt als
soe hebben / ende moet yae alsoe sijn / mach niet
anders gheschieden. Ouerst hier wil ick geen
geswijch onder lichaem Christi off waere rechts
te Gemeente Gods maecken / Neen / eensins.
Tegen wien dan? Mer tegen die daer buyten
vanden Vaeder noch niet ghetrocken sijn / die
welcke men wel ghelustien sal willich te leeren /
die gerechtricheit an te wysen / soe dat Godt toe
laet: Dan niet alst ons goetdunct / off die per
soen wterlijck wel anstaet / rijck of arm is. Mer
nae Gods raet en werckinge / sijn geest in haer
off van haer gheseen wert / want die moet ons
in allen voertreden. Daer an men seecker ende
gewis sijnde / vryheit hebben sal den hongerys
gen offte biddenden te verhoeren ende den soec
kenden de wech an te wysen. Voerts salmē den
bljnden

blinden off onwetenden geenen steen te vallen
leggen/ dan bet danstoerynge/ waertmen fan/
wt den wege doen/die wech ruymen. Ist dats
tet een volck Gods is/op dat sy vroelycken met
danckseggyngen oick ingaen / mer mach nies
mant voer den tijt der verschyninge der waers
heit betrouwen.

Doch hier mede wil ick niemant/hoe lan
ge hy den naeme Christi gedraegen / onder die
Gemeente ghewest/ soe hy noch ongeschickt en
hem seluen ongelert is/geen vryheit geuen een
Leraer off Meyster jnt verstant oeuver andere te
sijn? Neen/ dat komt niemant toe dan die van
boeuen komt / Godt gesalft ende ghesondens
heeft : die alleen haers Heeren Gods prijs
soecken ende smenschen saelicheit / der anderer
ist onnut gantzelyck verboeden. Dan wanter
sich voele doer ghoerdunckenheit in verloepen
en vergrepen hefft/off dat hem elck doer eigen
wijsheit verstandich holt / laet ons die Heiligs
ge Gheest der eewyger waerheit in dit deel ges
lyck in allet ander waernen / yeghellyck weeten
hoe hem elck schycken / naeden tijt hebben sal/
hy gheloofft ende nemet ter herten wie dat wil

Ick doe v die boetschap : wandelt wijsse
lyck / sachtmoedlyck ende voersichte

lyck in de reine vreesse des H&E

X&E / Naesyne ende niet

nae dyne ghedachten

jimmermeer.

FINIS

8
Psalmo 39.

Ick heb voer my genomen niet
met eenich woort den Godtloesen oor-
saecte te geuen quaelijck te sprecken: wil
mynen mont met eenen toom bedwin-
gen soe lange der Godtloos voerhan-
den is. Ick ben gantz verstomt/ heb my
oick vant goede moeten onthouden/ wt
vrese dat sijn quaelijck ordelen off smaec-
delijck verwerpen solden: hōwel
sulcks stille swyghen/ myne
smerten heffrich ghes-
meeret hefft.

Psalmo 38.

Die voertijts mijn vunden wā-
ten saegen myne plaegen off lyden an/
en myne Naeburen * hebben sich ver-
de van my aff gesondert.

* Naburen sijn
die eens met
my en ick met
haer ghesint
waeren.

Sy breyden haer netten wt tot
bedroch mijns leuens: ende daer mede
sy my schade tō brengen mochten sprā-
ken sy lasterlijck en versterden bedroch
alcht.

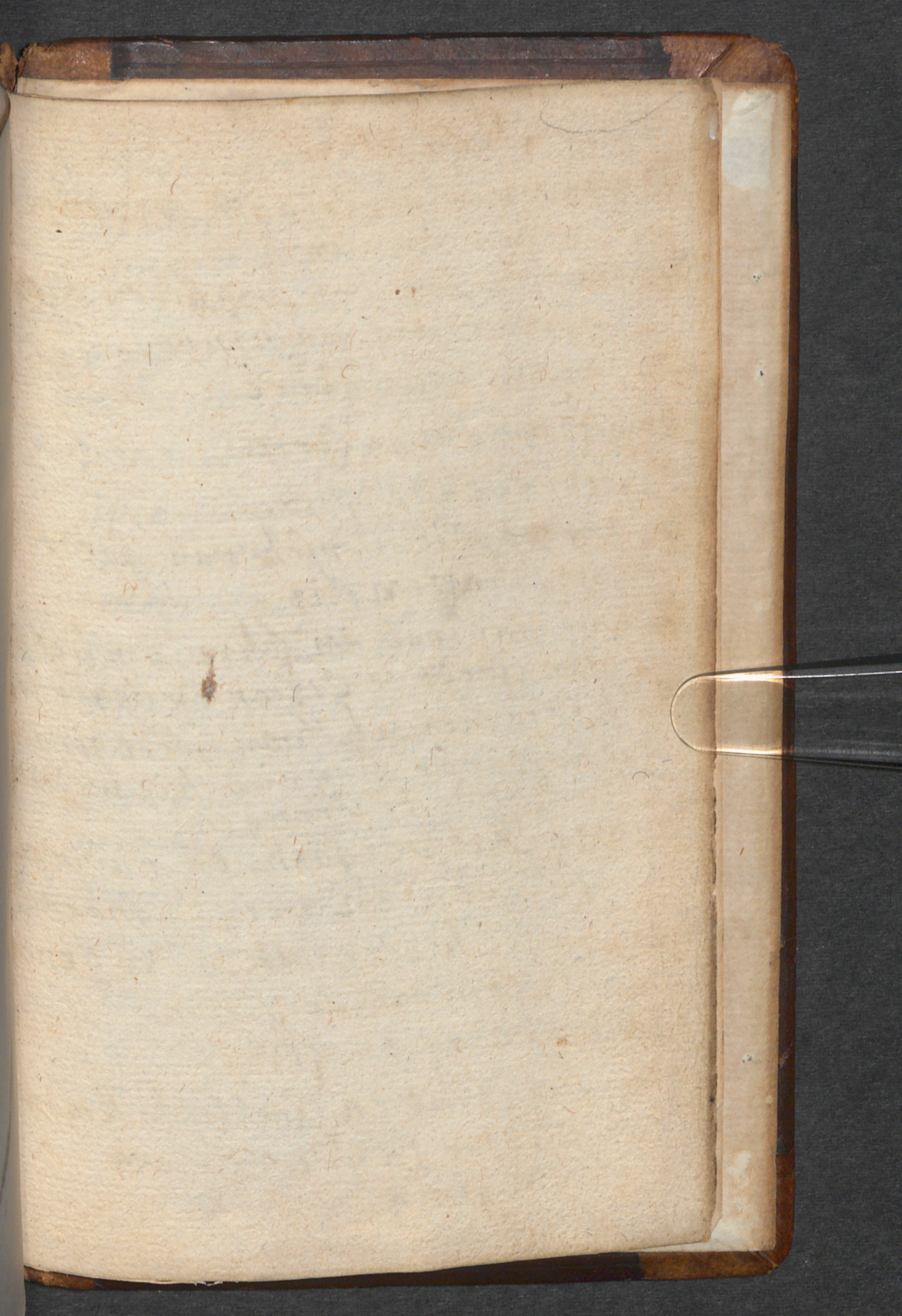
Me

Mer ick deede gelijck als een does
ue die niet en hoort en als een stomme
der synen mont tot verantwoordt niet
op en doet. Ick bin / seg ick / gelijck een
Mensch die niet en hoort en geen laste
ringe verantwoord die hem voergewur
pen off nā geseit wort. Dan voer v
heb ick een begerte gy sult mijn
suchten verhoere **D H E**
R E mijn Lieffste
Godt.

ANNO 1544.

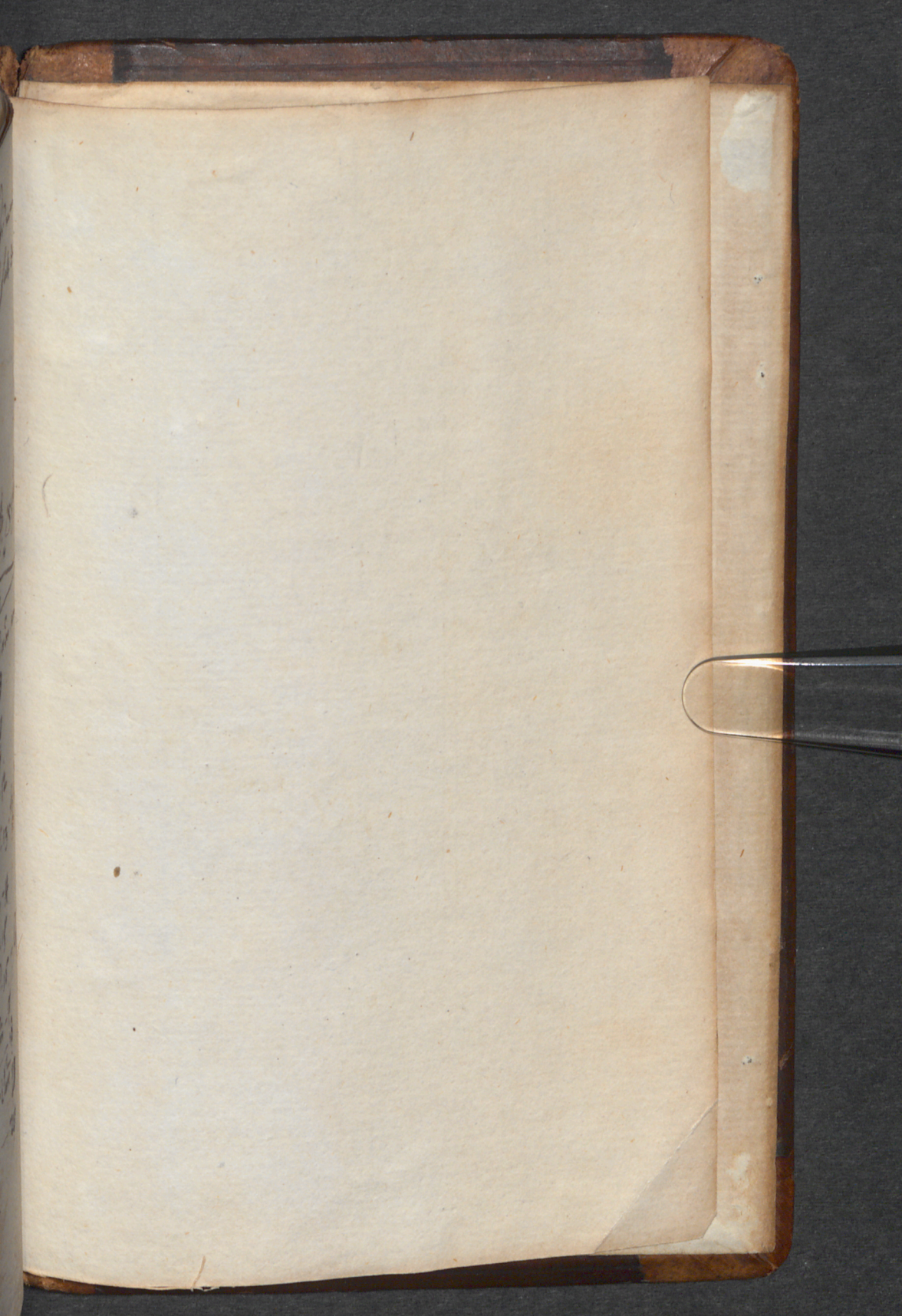

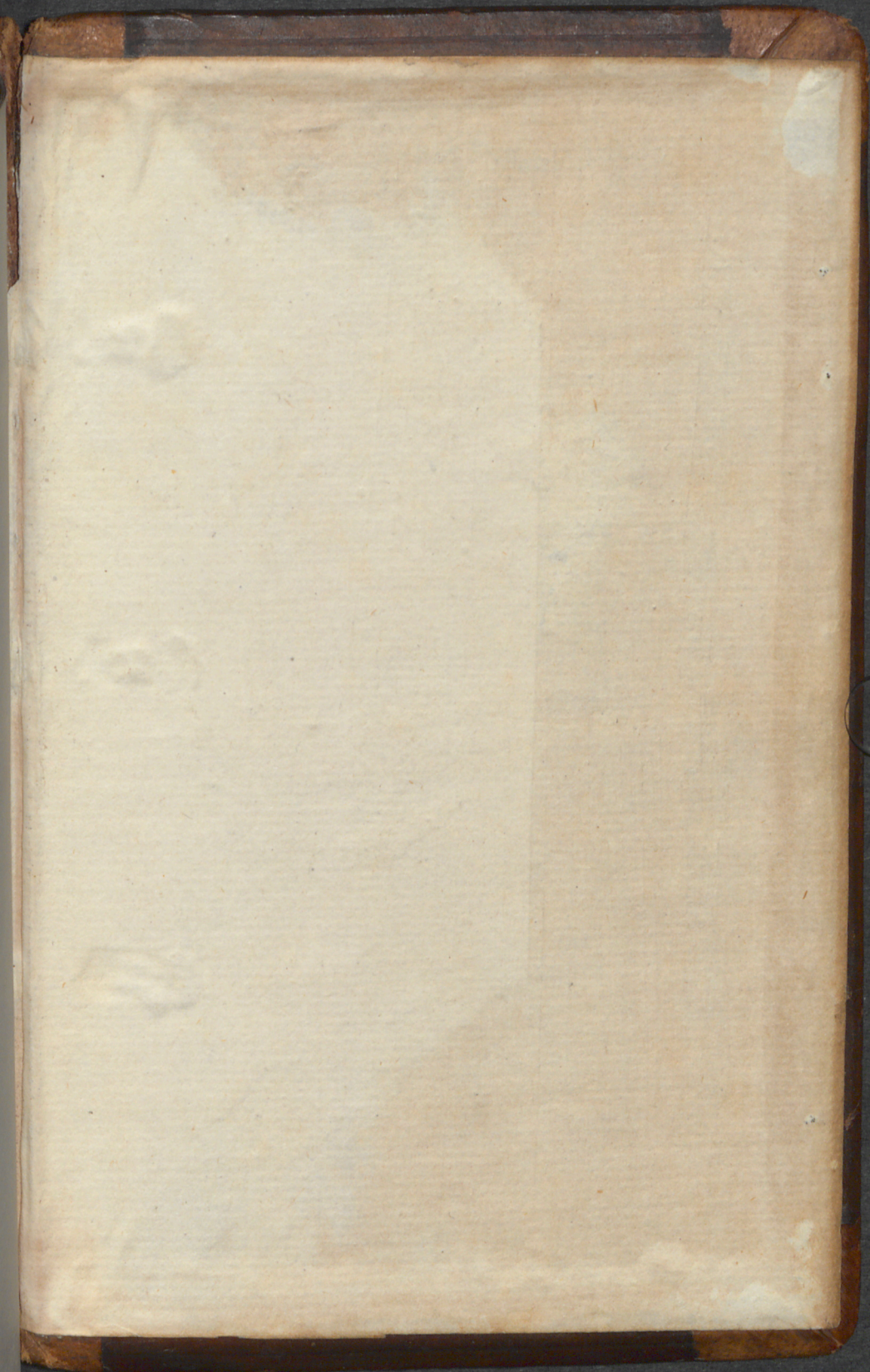
Register

1. van mennigerleyart des menschen vianit
2. waarom die dot den Alden bittergevalt den den jüngen
3. Strave ende ferre
4. Strave ende ferre
5. Strave ende ferre
6. wato die mensch van goedt geschapen is
7. vermaninge en sekre, om het goet van Goedt te Cissen En Begeren
8. hodie mensch van Goedt gevallen op wat mannier hie wederom to goedt te brengen
9. van dat vergaen en navolgen blieven en vergan moet
10. stemlick gesprocken to benaemte be com merde sielen
11. warning en ferre
12. En richt en Goetlick kinderticht beide vor oet en jüng

13. Van Godes en Des menschen
Kenntnis, samps harden. bij der
voert brengen
14. hoe hie sien moet die gebott
en overriekheit over en ander
rechtlick heben of bringon mach
15. vant Och sien art en Eigenschaps
16. Wie men voert en van herten
frouwen en bie den hant
nemen. &
17. homen sich in desen gevarlichen
tieden inder welt hebben
en dragen sall
18. en onder schieft te kennen die
vrom en onvrome &
19. van die ongerechte en ge=
rechte prædicanten
20. van dat rechte ware Sion
en jerusalem. en warhachtig
berick

vann maniger hrij art des mensche vanden warom die doet den Alden bitterd falt dan den Jingen	=
Araffe vnde hier dat i	3
Araffe vnde hier dat 2	4
Araffe vnde hier dat 3	5
waer to en vmi die mensche van G geschap ff	
hoe die mensche van G gevallen	6
van dat voer gaen en na volgen bliuen vnde vergaen moet	8
tot den benamden belom sicken	9
waarlinge vnde hier	10
en recht en godlike kind knicht	11
van G vnde des menschen kentnis	12
hoe hij sijn moet die gebot en onrecht	13
vand oye sijn dat en geschey	14
wie men voortan van herten vande	15
hoe men sij tot die sijn tijden hebben	16
een aff salderinge	17
van die venginghe en verpand d'lan	18
vand vste sijn vnde Jerusalam	19

MANET

IN

AETERNV

XX Tractate,
Rostock,
1539-1545.

F f -

6554¹-20

Psalme

Ick heb voer my
met eenich woort de
saecte te geuen quael
mynen mont met ee
gen soe lange der G
den is. Ick ben gant
oick vant goede moe
vrese dat sijn quaelijc
delijck verwerpen
sulcks stille swy
smerten hef
meeret

Psalme

Die voertijts mi
ten saegen myne pla
en myne Naeburen
de van my aff geson
Sy breyden h
bedroch mijns leuer
sy my schade to bren
ken sy lasterlijck en
alrijt.

niet
n ooz
n: wil
wina
chana
eb my
n/wt
smaes
oet

n wa
n an/
y ver
ot tot
mede
spraa
droch
Mica

* Nabure sijn
die eens met
my en ick met
haer ghesant
waeren.

